

**Adami Tanneri E Societate Iesv, S. Theologiæ D. Et In
Academia Ingolstad. Professoris, Theologiæ Scholasticæ
Tomus ...**

Cum triplici Indice

De Fide, Spe, Charitate, Iustitia, Religione, caeterisq[ue] virtutibus [et]
vitijs: ac varijs hominum statibus. Secvndæ Secvndæ S. Thomæ
Aqvinatis Respondens

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1627

V. Quid sit hæresus & apostasia; & quomodo inter se differant.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72877](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72877)

an veræ virtutes, verique actus virtutum, ad salutem hominis spectantes, & vitæ æternæ meritorij sine fide & gratia Christi esse possint. In quem proinde sensum non solum illa Augustini dissertatio contra Iulianum, sed etiam alij plures similes loci accipiendi, vbi negat, sine veri Dei cultu & fide veram esse posse virtutem. V. l. 5. de ciuit. c. 16. & lib. 9. cap. 4. & lib. de vera innocentia & in Enchiridio c. 37. & l. 1. Retract. cap. 3.

76 Nihilominus tamen, quia hoc ipsum fauere poterat causæ Pelagianorum, si infidelibus absque fide & gratia Christi, actiones vt cunq; moraliter bonæ & culpæ omnis expertes, frequenter, vel vt plurimum concederentur, quandoquidem hoc ipso credibile videri poterat, eas saltem mediate ad salutem hominis fuisse profuturas, vt etiam nos suo modo superius diximus: ideo Augustinus locis citat. vltius progressus, negat actiones infidelium, nimirum à toto genere, vel vt plurimum, aut etiam frequenter fuisse bonas, & omnis culpæ expertes; idque vel quia debita carerent circumstantia, cuius defectu sæpe vitia virtutibus simillima esse soleant; vel ac potissimum quidem ob defectum debiti finis; quia scilicet plerumque non nisi ad vanum aliquem finem vltimo fini contrarium referrentur; ita vt proinde si adæquate spectarentur, iuxta phrasin Apostoli Rom. 14. non essent ex fide, hoc est, secundum rectæ rationis dictamen: non quod de hoc principalis esset Augustino cum Pelagianis disceptatio; quando & ipsi alioquin facile admittebant, quod hoc sensu non est ex fide, peccatum esse; sed quia eius doctrinæ inculcatio ad dissoluendas Pelagianorum obiectiones esset necessaria.

77 Ad quem modum omnia Augustini dicta inter se facile conciliari poterunt:

Eodemque sensu intelligendi sunt Prosper, alijque Patres, quando absolute asserunt, omnia infidelium opera esse peccata, nempe quia vt ipse Augustinus superius citatus loquitur, *Nullum est, quod omni defectu careat.*

78 Secundo speciatim obijcitur Canon 17. Concilij Arausiaci, vbi ea res, aiunt, videtur definita his verbis: *Fortitudinem Gentilium, mundana cupiditas; fortitudinem Christianorum DEI charitas facit.* Respondetur, per mundanam cupiditatem intelligi vanam aliquam finem intentionem: & sensus est, vt plurimum & à toto genere fortitudinem Gentilium eiusmodi vano fine maculari; licet aliquando, sed raro, absque malo eiusmodi fine esse possit: sicut è contrario fortitudinem Christianorum non semper, sed per se, quantum est ex natura Christianæ Religionis, DEI charitas facit: cum tamen vtique inter fortitudinem ex mundana cupiditate, & ex charitate profectam, in vtroque tam fideli, quam infideli, dari possit medium, nempe fortitudo ad suum proprium finem & obiectum, absq; vllius malæ circumstantiæ adiectione, relata.

79 Tertio obijcitur hoc potissimum argumentum. Omnis actio pro fine vltimo habens crea-

turam, est mala: Sed omnia opera Ethnicorum Deum verum non agnoscentium, sunt talia: Ergo. &c. Maior patet. Minor probatur dupliciter. Primo; quia omnia cuiusq; hominis opera referuntur ad vltimum finem ipsi operanti propositum, seu bonum, seu malum: sed omnes Ethnicimalum sibi aliquem vltimum finem, adeoq; creaturam pro vltimo fine propositam habent: Ergo. &c. Secundo quia omnis actio, quæ ad Deum formaliter aut virtualiter non refertur, sed in suo immediato obiecto vltimate conquisit, idque propter se expetit, pro fine vltimo habet creaturam: tales sunt autem omnes Ethnicorum actiones, etiam illæ, quæ à nobis bonæ dicuntur: Ergo. &c.

80 Ad hoc argumentum respondetur, negando primi syllogismi minorem, proprie loquendo. Ad primam probationem respondetur, maiorem simpliciter esse falsam, de vera & proprie dicta relatione intellectam, formali scilicet, aut virtuali; esto vera sit de relatione habituali, quæ tamen opus ex se bonum non inficit, etiam si finis ille vltimus operanti propositus sit malus, vt ex communi docuimus tom. 2. disp. 1. q. 1. dub. 4.

81 Ad secundam probationem Respondetur, maiorem itidem esse falsam: quamuis enim talis actionis obiectum propter se expetatur, non tamen ideo statim expetitur per modum vltimi finis simpliciter, sed solum per modum finis vltimi, in aliquo certo genere obiectorum particularium; quod non est illicitum, si obiectum tale, vt supponimus, sit per se bonum; secus esset; si obiecta essent ex se media & indifferentia, vt ex communi suo loco dictum, & recte notauit Caietanus hic quæstion. 10. art. 4. Ex quibus sequitur, talem hominem proprie etiam non frui creatura, ea phrasi, qua id Doctores communiter illicitum esse tradunt; quia non habet creaturam pro vltimo fine simpliciter; sed potius id ipsum obiectum vna cum actione circa idem versante, sua natura vltius ad vltimum finem refertur; esto latiori significatiõe dici possit creaturæ fructio, vt loco citato, ac etiam disput. 2. q. 3. dub. 2. pluribus dictum.

DVBIVM V

Quid sit hæresis, & apostasia; & quomodo inter se differant.

S. Thomas 2. 2. q. 11. & 12.

82 **E**Gimus hætenus generatim de Infidelitate fidei opposita; nunc è speciebus eiusdem, quid proprie sit hæresis & Apostasia, & quomodo inter se differant, paulo magis explicandum est. Et quod ad hæresin attinet; etsi vox hæresis græce *ἡρесь ἀιρέσις*, seu ab electione dicta, iuxta nominis notionem, latius accipi possit, & vero nonnunquam soleat, ad propositum tamen, pro ut certam speciẽ infidelitatis significat, ex his quæ S. Thomas hic q. 10. a. 5. & quæst. 11. a. 1. & 2. & q. 12. a. 1. ad 3. disputat. ita generatim definitur potest: Est error pertinax, veræ fidei manifestè contrarius, in eo qui Christi fidem

aliquando

aliquando suscipit. Cui similem etiam descriptionem habent Gregorius de Valentia qu. 11. punct. 1. & Arragonius q. 11. art. 1. post Turcrematam lib. 4. summa part. 2. c. 11. & Canum l. 12. loc. c. 11. Ea; definitio comunem & essentialem rationem hæresis explicat; etsi loquendo de hæresi, prout in externo foro Ecclesiæ puniri solet, vel ab Apostasia nonnunquam distinguitur, aliquanto magis restringenda sit, vt inferius dicitur.

83

Dicitur primo *Error*; quia hæresis non est peccatum præcepto tantum affirmatiuo fidei priuatiue oppositum, sed præcepto negatiuo, adeoque contrarie. Intelligitur autem nomine erroris, siue quis aliquam fidei propositionem directe & formaliter neget; siue iudicet tantum, saltem in actu exercito, non esse omnino certam, vt facit in fide dubitans: quæ proinde dubitatio, si pertinacia accedat, etiam ad hæresin pertinet; tametsi perfecta & consummata hæresis non sit, si formale iudicium contra fidem non accedat, vt recte notarunt Caietanus & Bannes hic, & Gregorius de Valentia q. 11. punct. 1. secus si reflexum iudicium accedat, quo quis dicat, rem aliquam fidei esse incertam, iuxta ea quæ tradit Vasquez 1. 2. disput. 65. num. 4.

84

Neque enim dubitatio in fide tantum priuatiue, sed plane contrarie fidei opponitur, vt ex comuniori Theologorum sententia, post Antoninū 3. part. tit. 23. cap. vlt. Adrianum quodlib. 2. Gabrielem in 3. dist. 23. q. 2. & Turcrematam l. 4. summa part. 2. c. 2. docent Caietanus & Gregorius de Valentia loc. cit. & insinuat, c. 1. de hæreticis, vbi dicitur: *Dubium in fide infidelis est.* Ad quem modum etiam loquitur Hieronymus in cap. 2. Abacuc; etsi Canus l. 12. locorum c. 9. cum nonnullis existimet dubitationem in fide solum priuatiue fidei opponi, ac proinde essentialiter hæresin non esse.

85

Dicitur secundo, *perinax*; quia absque pertinacia nulla est hæresis, vt ex Augustino epist. 162. relato causa 24. q. 3. Canone, *Dixit Apostolus*, docet S. Thomas q. 11. a. 2. ex communi omnium. Ratio est, quia hæresis ab electione dicitur; eo quod hæreticus in credendo, seposito rectæ rationis dictamine & Ecclesiæ auctoritate, proprii capitis seu animi libito ducatur.

Sed in quo consistat hæc pertinacia difficultatem habet, nec omnes eodem modo explicant. Etenim primo nonnulli significant, pertinaciam ex diuturnitate temporis, & duratione erroris esse metiendam; quam sententiam Bannes & Arragonius hic q. 11. a. 1. tribuunt Syluestro v. *hæresis*; sed quem defendit & explicat Valentia loc. cit. Alioquin est sententia prorsus falsa & improbabilis; quando error fidei etiam longo tempore durare potest, sine pertinacia & hæresi, vt in rudibus & simplicibus: contra vero hæresis breuissime vno velut momento consummari.

86

Secundo Sorus in 4. dist. 22. q. 2. a. 3. vniuersim sentit, omnem errorē intellectus fidei oppositum, cum quacumque ratione voluntarij, etiam indirecte & interpretatiue, saltem ad peccatum mortale sufficientis, quamuis ex ignorantia

proueniat, esse peccatum hæresis; quod sentit etiam hic Valentia quæst. 10. punct. 1. Sed hoc vniuersim dici non potest; & est contra communem Doctorum sententiam, vt dicitur. Si enim quis bona fide, aut ex negligentia inquirendi veritatem erret, ita vt ei fidei veritas aliqua necdum sufficienter propofita sit, habenti interim promptam voluntatem credendi, si sufficienter ipsi proponatur, peccat quidem subinde etiam mortaliter, sed non tamen peccato hæresis, vt communiter omnes sentiunt.

Tertio Canus lib. 12. locorum cap. 9. & Gregorius de Valentia q. 11. punct. 1. docent, omnem errantem saltem ex ignorantia affectata pertinaciter errare, & peccare peccato hæresis; quod etiam significat Torres 1. part. q. 32. a. 4. Sed contra hoc est, quod etiam ignorantia affectata potest solum ex fœcordia, aut alio affectu prauo; non ipsius fidei, seu Ecclesiæ contemptu prouenire, vt recte norauit Vasquez 1. 2. disput. 126. cap. 2.

Qui proinde quarto ex sua sententia duo asserit. Primum est, nullum errorem contra fidem ex ignorantia etiam culpabili profectum, modo non sit affectata, esse hæresin; quod apud eundem ex comuniter tradunt etiam S. Thomas hic q. 11. art. 2. ad 3. Caietanus ibidem, Canus & Torres locis cit. Cordubal. 1. q. 16. §. 7. Nauarrus manual. c. 11. n. 17. Syluester, & Armilla v. *hæresis*; item Alensis 2. part. q. 161. memb. 1. Durandus, Paludan, Gabriel in 4. dist. 13.

Alterum est, errorem in rebus fidei, ex ignorantia affectata, posse esse absque peccato hæresis; cum nimirum oritur ex tædio discendi tantum; secus si oriatur ex falsa opinione contra Ecclesiæ sententiam, quia putat parui momenti esse ea, quæ in ipsa creduntur. In quem sensum etiam inferius n. 6. & 8. vniuersim dicit, hæresin postulare, ex parte intellectus, circumstantiam illam scientiæ, qua errans norit, suam opinionem aduersari Catholice Ecclesiæ testimonio; additq; pertinaciā in hoc ipso consistere. Sed nec hoc vniuersim recte dici videretur. Quia siue hoc ad pertinaciam requiratur, siue non, certe quidem fieri potest, vt quis in media hæreticorum natione natus & educatus, norit quidem suam fidem Ecclesiæ Catholice aduersari, & tamen necdum sit verus ac formalis hæreticus; eo quod nec fides ipsa, nec auctoritas Ecclesiæ Catholice, hætenus ei sufficienter propofita sit, vt fieri posse superius quæstione 7. dub. 3. & q. 8. dub. 1. ex communi diximus.

Quinto Bannes, & Arragonius hic, & Azor tomo 1. libro 8. cap. 9. quæstione 8. post Syluestrum v. *hæresis* 1. quæstione 2. vniuersim docent, ad hæresin non sufficere ignorantiam quantumuis crassam & affectatam. Sed contrarium est verius, vt dicemus. Addit Arragonius cit. art. 1. sub finem, ad hæresin requiri, quod sit error voluntarius contra eam doctrinam, quam quis scit esse reuelatam, sed hoc dici non potest; quia nullus hæreticus scit, imo nec obscure quidem agnoscit, doctrinam, cui repugnat, esse reuelatam; alioqui enim vix, aut nullo modo posset ab ea dissentire.

Quo-

90 Quocirca ad rem hanc explicandā distinguē- dum videtur, inter peccatum hæresis, vt in simili facit etiam Suarez 3. part. tom. 5. disp. 43. sect. 1. & disp. 21. n. 4. & in præsentī etiam Valentia loc. cit. Aut enim spectatur præcisè quoad suam essentiam, & quasi theologicè, aut secundum v- sum forensē; prout scilicet in foro externo Ecclesie certæ quædam pœnæ hæresi decernuntur. Quo posito, sequentia pronuntiata constituo.

91 I. Ad pertinaciam hæresis priori modo specta- tæ, satis est, vt quis alicui fidei veritati, quam ad- uerit sibi, tanquam propter diuinam auctoritatē diuinā fide credendam, sufficienter esse propositā dissentiendo aduerteretur. Ita doceat Sotus & Gregorius de Valentia loc. cit. Ratio est. Tum quia tale peccatum vtiq; contrariè, & non priuatiue solum opponitur fidei, eamq; tollit: ergo in eo, qui ante fidem sufficienter professus fuit, est hæresis quoad substantiam. Tum quia generatim loquen- do, pertinax recte dicitur, quisquis rationabiliter de errore conuictus, nihilominus suo proprio iudicio insitit, & studio contradicendi à veritate dissentit. Et confirmatur. Sicut enim vniuersim ad fidem diuinam non requiritur, vt quis credat propter Ecclesie auctoritatem, velut regulam fidei, vt suo loco dictum q. 1. dub. 3. ita nec ad infidelitatem oppositam vniuersim requiri videtur, explicita ac formalis repugnantia cum Ecclesie auctoritate.

92 II. Idem censendum est, si quis ex solo studio contradicendi seu repugnandi alicui veritati fidei, per ignorantiam affectatam nolit aduertere, vel inquirere rationes sufficienter inductiuas ad fidē. Ita quoad hoc recte etiam Sotus, Canus, & Valentia locis cit. Ratio est; non solum quia in moralibus ignorantia affectata, quasi pro scientia reputatur; quando nec à peccato excusat, nec peccatum minuit, vt suo loco dictum; sed etiam quia id ipsum est esse pertinacem, ex contradicē- di studio, nolle animum aduertere vel applicare ad propositionem seu rationes fidei, quibus iure aliqui deberet acquiescere.

93 III. Si alio quouis modo indirecte voluntarius sit error contra fidem, non est propriè pertina- cia nec hæresis, esto per ignorantiam crassam, aut etiam affectatam accidat. Quoad hoc placet sen- tentia Vasquez, Bannis, Azorij, Arragonij, & ex parte Valentia, contra Sotum. Ratio est. Quia hic non ducitur contradicendi studio, sed paratū retinet animum submitteudi se Ecclesie, ac veræ fidei, neque refugit fidei assensum, qua talis est, sed qua difficilis inuentus, aut in specie repugnans veritati, vel destituta debitis motiuis credendi. Quocirca etiam cum talis error accidit, est ille, quidem contra virtutem studiositatis, vel pruden- tia, aut in rebus per se necessario credendis, contra præceptum affirmatiuum fidei; sed non contra negatiuum; sicut etiam tali casu fides non amittitur, vt recte notantur citati. Idem confir- matur ex eo; quia aliqui dicendum foret, Apo- stolos nolentes credere Christi Resurrectionem, fuisse hæreticos: quod nemo dixerit.

94 IV. Ad hæresin, iuxta phrasin fori Ecclesiasti- ci, requiritur vterius, vt quis habeat electionem

seu directam voluntatem contradicendi Eccle- siae Catholice, adeoque vt vel expresse norit, suam opinionem aduersari doctrinæ Ecclesie Catholi- cæ, sufficienter sibi iam per modū regulæ creden- di propositæ, aut certe solum studio ipsi Ecclesie contradicendi, per affectatam ignorantiam id no- lit scire, vel aduertere. Primam partem tradit S. Thomas hic q. 11. a. 2. ad 3. quem sequuntur Caietanus, Bañes, Arragonius, Valentia, Vasquez cum alijs superius citatis. Consentit Azor loc. cit. q. 1. vbi ait, pertinaciam significare *voluntatis electionem, (cum errore) cum certa notitia eius, quod credit, & sentit Ecclesia.*

Idem aperte (licet alibi aliquo modo varians) tradit Augustinus lib. 4. de baptismo contra Do- natistas cap. 16. vbi ait: *Ponamus ergo duos aliquos, isto modo: Primum eorum v. g. sentire de Christo quod Pho- tinus opinatus est, & in eius hæresi baptizari, extra Ec- clesie Catholice communionem; alium vero hoc idem sen- tire, sed in Catholica baptizari, existimantem ipsam esse Catholicam fidem: istum nondum hæreticum dico; nisi manifestata sibi doctrina Catholica fidei resistere malue- rit, & illud quod tenebat elegerit.*

Ratio videtur esse. Quia cum potissimum mo- tium fidei sit auctoritas Ecclesie, eademque etiā sit generalis credendi regula, fideique contro- uersarum iudex & magistra, vt suo loco dictum; ideo in foro externo optima ratione is solum existimatur pertinax & incorrigibilis, qui nec ipsi quidem Ecclesie vult acquiescere.

95 Qualis est sane etiam ille (quod ad alteram pronuntiati partem spectat) qui ex studio contradicendi, per ignorantiam affectatam, non vult scire vel agnoscere auctoritatem Ecclesie, vt recte etiam quantum ad hoc, cum Cano tra- dunt Valentia & Vasquez locis cit. quidquid repugnare videantur Bannes, Arragonius, Azor lo- cis cit. Secus esset; si quis paratus alicui Eccle- siae iudicio acquiescere, quamuis importune in- terim ac impudenter contenderet, suam doctrinam communi doctrinæ ac sensui Ecclesie non aduersari, vt ex Cano, Corduba, & Torre notauit Vasquez loc. cit. n. 7. contra Alphonsum de Castro lib. 1. de iusta hæret. punit. cap. 9. reg. 2.

Quo sensu etiam forte intelligi potest Bannes loc. cit. qui tamen male addit, *iudicantem se esse hæ- reticum, non posse esse hæreticum*; quod ex dictis re- fellitur. Potest enim quis plane aduertere, se abs- que vlla causa rationabili, solo studio contradi- cendi, aduersari doctrinæ Ecclesie Catholice, quod ad rationem & pertinaciam hæresis sufficit. Et iuxta hæc etiam expendenda sunt ea, quæ tra- dit Gerson tom. 1. pag. 430. de duodecim signis pertinaciæ siue hæresis.

96 Porro in definitione hæresis dicitur tertio, *Catholica fidei manifeste contrarius*. Quia hæresis non est, nisi in materia fidei, iuxta S. Thomam quæst. 1. r. a. 2. ex communi; & quidem tali, quæ sit ma- nifeste de fide, vel iudicio communi Ecclesie, lo- quendo de hæresi, quam Ecclesia punit; vel sal- tem iudicio dissentientis; siue interim principa- liter & directe ad fidem pertineat, siue indire- cte & secundario; iuxta Sanctum Thomam ibi- dem; quales sunt etiā conclusiones Theologicæ,

quas euidenter constet deduci ex reuelatis, vt cum Cano lib. 1. 2. loc. cap. 9. recte docet Valentia, & fusius dictum q. 1. dub. 3. & tom. 1. disp. 1. q. 5. dub. 3. Cætera vero propositiones, etsi forte secundum se sint reuelata, & de fide, hoc ipso quod non sunt manifeste de fide, non possunt esse materia hæresis; nec circa eas pertinacia hæresis locum habere potest.

97 Vnde notandum, aliud in proposito esse hæresin, aliud propositionem hæreticam, aliud erroneam, suspectam, temerariam, male sonantem, scandalosam, seditiosam, vt habetur ex Concilio Constantiensi sess. 8. *Hæresis* enim proprie nō dicitur, nisi per respectum ad personā ipsam pertinaciter errantem, vt dictum.

Hæretica autem propositio talis dici potest, vel absolute & secundum se, quæ nimirum manifeste, & consentienti iudicio Ecclesiæ aduersatur, fidei Catholicæ, vt recte docet Castro lib. 1. de hæret. punit. ca. 1. vel etiam respectiue, per respectum ad proferentem cum pertinacia, vt quidem frequentius loquuntur alij; speciatim Caietanus, Bannes, Arragonius hic q. 11. art. 2. & Valentia punct. 1. qui proinde addunt, fieri posse, vt respectu eiusdem, pro aliquo tempore, quamuis nulla interim noua Ecclesiæ declaratione facta, propositio quædam sit hæretica, pro alio tempore non sit: quæ est quæstio de nomine.

98 *Erroneæ* verò, late dici potest omnis propositio contraria fidei; strictè vero, quæ opponitur ei propositioni, quam omnes communiter esse de fide censent; licet forte interim contra fidem esse non sit vsque adeo certum, neque illa etiam cum pertinacia asseratur.

Propositio *suspecta*, aut hæresin, seu errorem sapiens est illa, quæ licet absolute bonum sensum habere possit, ratione tamen circumstantiarum, in malum ac fidei repugnantem sensum accipi non immerito censetur, vt sunt multæ Glossæ, quas hæretici antiquis Patribus & scriptoribus Catholicis attexunt.

99 *Male sonans* dicitur, quæ pias aures offendit, *scandalosa*, quæ occasionem præbet ruinæ & erroris. *Seditiosa*, quæ schismatis & seditionis. *Temeraria*, quæ in re graui, eomuni Doctorū sententiæ, absque sufficienti ratione & fundamento aduersatur, vt fusius declarat Vasquez 1. 2. disp. 62. num. 13. Confunduntur tamen nonnunquam istæ appellationes, & ab alijs quandoque aliter explicantur, vt videre est apud Canum, Bannem, Arragonium locis cit.

100 Dicitur quarto, *In eo, qui fidem Christi suscepit*. Rer hoc enim distinguitur hæresis à cæteris speciebus infidelitatis, ex dictis dub. 2. Addunt Bannes, Valentia, Arragonius, Azor locis cit. *in baptismo*, seu vt fidem, ipsius baptismi susceptione, fuerit professus. Sed hoc iuxta S. Thomam, & veriore, ad ipsam hæresis essentiam non requiritur, vt ibidè diximus; etsi quidem requiratur ad hæresin anonomastice dictam, quam nempe Ecclesia pœna excommunicationis punire potest, & solet, cum non nisi baptizati ab Ecclesia excommunicari possint: quod recte etiam notauit Suarez 3. part. tom. 5. disp. 21. num. 4.

Atque ex dictis colligitur primò, eum, qui ab Episcopo, vel alijs viris doctis, de errore, quem in fide habet admonitus, non acquiescit, ratus aliter docere Ecclesiam Romanam & Catholicam, cui se submittit, peccare quidem posse etiam contra fidem, si res sit talis, ad quam alioqui explicite credendam tenebatur, sed hæreticum non esse, vt ex communi docent Canus, Valentia, Vasquez, & alij contra Castro locis cit.

Colligitur secundo, Anabaptistam illum, qui nec fidem habuit vnquam, nec baptizatus est, esse quidem imperfecte, atque etiam affectu hæreticū, ac proinde essentialem hæresis malitiam contrahere, quando quidem, vt supponimus, affectu approbat totam hæresin Anabaptisticæ malitiæ, quæ etiam suscepto baptismo, circa fidem Catholicam errat, attamen formaliter, & consummato opere hæreticum, aut apostatam non esse.

Colligitur tertio, eum qui reuelationi diuinæ priuata, eidemque sufficienter propositæ contumaciter ac pertinaciter dissentit, essentialem quidem malitiam hæresis contrahere, quando quidem etiam priuata eiusmodi reuelationes diuina fide creduntur, vt suo loco dictum, q. 1. dub. 3. attamen iuxta phrasin Ecclesiastici fori, hæreticum non censeri; tum quia peculiaris illa pertinaciæ ratio deest; tum quia talis error non est contra commune doctrinam & fidem Ecclesiæ, saltem explicite & directe.

Quæritur secundo, quid & quotuplex sit apostasia. Respondeo, apostasiam ex vi nominis defectiōnem, & in præsentem quidem à Deo significare. Sicut autem quadruplex est coniunctio hominis cum Deo, videlicet per fidem, per obedientiam præceptorum, per statum clericalem, & per statum Religionis: ita quadruplex etiam est apostasia seu defectio à Deo, vt docet S. Thomas hic q. 12. art. 1. quarum illa, quæ est defectio à fide huius loci propria, simpliciter & absolute apostasia dicitur; quia per eam homo simpliciter à Deo recedit.

Est autem apostasia hoc sensu, peccatum infidelitatis, in intellectu situm, & fidei oppositum, à cæteris tamen speciebus infidelitatis proprie non distinctum, vt docet idem S. Thomas citat. quæst. 12. art. 1. ad 3. Aut enim apostasia consideratur formaliter, & penes diuersum modum, quo fidei repugnat, adeoque vt est defectio à fide, quæ quis antea habuit, vel in baptismo p̄fessus est, & sic est hæresis; aut consideratur materialiter, ex parte nimirum termini materialis, ad quem; & sic eius speciei infidelitas est, ad quam se conuertit apostata; puta paganismus, si ad paganismum, aut Iudaismus, si ad Iudaismum, &c. duabus nempe speciebus infidelitatis in vnum atque eundem hominem concurrentibus, vt dictum dub. 2. Quo fit, vt omnis apostata à fide sit hæreticus, vt docent Syluester V. *Apostasia* num. 4. Caietanus quæst. 10. a. 5. & q. 11. a. 1. Gregorius de Valentia hic q. 12. punct. 1. & Bannes a. 1. ex communi, conformiter S. Thomæ ibidem, & q. 10. a. 5. etsi nonnulli aliter loquantur.

An autem è conuerso omnis etiam hæreticus sit apostata, quæstio est de nomine. Negant.

Syluester v. *apostasia* num. 4. & Gregorius de Valentia q. 12. punct. 1. conformiter S. Thomæ q. 11. a. 1. & q. 12. a. 1. Affirmant alij. Respondeo cum Caietano hic q. 11. a. 1. & in Summa v. *apostasia*, & Suarez 3. part. tom. 5. disp. 22. sect. 2. & disp. 43. sect. 2. dupliciter nomen apostata (à fide) posse usurpari; primo late ac generatim, pro quacunque defectione à suscepta fide, aut in baptismo professâ: secundo strictè pro defectione illa, qua quis etiam Christum, adeoq; totam quasi fidem negat. Priori modo, qui satis vñtatus est, & usurpatur à S. Thomæ q. 10. a. 5. omnis hæreticus est etiam apostata; posteriori non item, vti quidem loquitur S. Thomas hic q. 12. a. 1. & q. 11. a. 1. & subinde etiam indicant SS. Patres. Eodem modo solet etiam ipsum vocabulum hæresis strictè nonnunquam usurpari, pro defectione non à tota fide Christi, sed ab aliquibus tantum eius pronuntiatis, iuxta S. Thomam quæst. præced. a. 1. Quo sensu etiam in capit. *Contra Christianos*, de hæreticis in 6. apostata ab hæreticis distinguuntur. Nec dubium, hoc sensu apostasiam ita saltem materialiter ab hæresi differre, vt distincte sit in confessione explicanda, vt dictum cit. dub. 2. De apostasijs ab ordine & religione, suo loco de ordine & voto agendum est. Videri interim possunt Caietanus v. *Apostasia*, & Gregorius de Valentia q. 12. punct. 1. & Suarez 3. p. tom. 5. disp. 26. à n. 26. & fufius de Religione.

Cæterum communi huic doctrinæ, de ratione distinguendi tres species infidelitatis, ipsamque hæresin ab apostasia, hoc & tertio dubio traditæ, nonnulli recentiores acriter refragantur; è quibus etiam nonnemo addit, eam explicationem esse indignam S. Thomæ, quasi omnis qui deficit à fide, quam semel vere suscepit, sit vere & proprie hæreticus, tamen si Iudæus aut Turca fiat; ita vt hæresis propria species infidelitatis constituatur ex eo quod à fide semel in se suscepta vel professâ deficit. Rationes sunt I. Quia ille sensus repugnat ipsi S. Thomæ q. 12. a. 1. ad 3. vbi docet, apostasiam non sumere speciem, ratione termini à quo receditur, sed ratione termini ad quem tenditur, siue in quo sistitur; ac proinde apostasiam nõ dicere determinatam speciem infidelitatis, sed circumstantiam aggravantem, quæ potest cuius infidelitati conuenire.

II. Ille modus loquendi repugnat communi omnium sensui: nec enim solemus vocare tales hæreticos, sed Turcas, aut Iudæos; quales etiam vere sunt: nam à fidei professione dicitur quis Iudæus, Turca aut hæreticus; & vt talis sit, omnino impertinens est, quod ante fuerit Christianus, nec ne. &c.

III. Filij hæreticorum nunquam baptizati, qui iam adulti parentum sequuntur fidem, sunt veri hæretici, etsi fidem Catholicam nunquam vlla ratione aut susceperint, aut professi sint, vt patet in Manichæis, baptismum respicientibus, itemq; Anabaptistarum filijs nondum baptizatis; vt & Turcis ad Lutheranam fidem transeuntibus. &c.

IV. Tam scripturæ, quam Patres, vt aliquis sit hæreticus, requirunt, vt profiteatur se esse Christianum. Nam Matth. 7. Christus describens hæreticos, vocat eos falsos Prophetas, venientes sub

vestimētis ouium; quia scilicet exterius profitentur, se docere fidem Christi, vt docet Hieronymus in hunc locum. Item Apostolus 2. Tim. 3. describens hæreticos ait, eos habere speciem veritatis, (quia scilicet exterius fidem Christi profitentur) & virtutem eius abnegare. Hinc Ambrosius l. 7. in Luc. Nemo, ait, hæreticorum Christi nomen negat: & Gregorius l. 20. Mor. c. 9. docet, hæreticos sub nomine Christi contra Christum militare. Ex quibus patet, baptizatum abnegantem Christum, eiusque fidem, nõ incidere in hæresin, sed in iudaismum aut paganismum.

Verum hæc tanti momenti nõ sunt, vt communem sententiam evertant. Ad primum Respondetur, S. Thomam, quem sub specie interpretationis authores isti negant, seipsū negare nõ posse; qui duo hæc à nobis superius tradita aperte docet. Primum est: Determinatas species infidelitatis distingui penes diuersum modum repugnandi fidei acceptatæ, vel nõ acceptatæ, modo superius dub. 3. explicato. Sic enim ait q. 20. a. 5. vbi ex instituto rem hanc declarat: *Dicendum, quod si infidelitas attendatur secundum comparationem ad fidem, diuersa sunt infidelitatis species, & numero determinata. Cum enim peccatis infidelitatis consistat in renitendo fidei, hoc potest contingere dupliciter. Quia aut renititur fidei nõdum susceptæ; & talis infidelitas est paganorum siue gentiliū. Aut renititur fidei Christiane susceptæ, vel in figura; & sic est infidelitas Iudæorum: vel in ipsa manifestatione veritatis; & sic est infidelitas hæreticorum. Unde in generali possunt assignari tres prædictæ species infidelitatis.*

Et quamuis S. Thomas ibidem in corp. & ad 1. addat, posse etiã infidelitatis species assignari penes diuersitatem errorum, circa obiecta materialia fidei, seu penes hoc, quod *infideles diuersas falsas sententias sequuntur*; tamen hac ratione nõ esse determinatas species infidelitatis, eamq; considerationem infidelitatis in ratione culpæ esse minus principalem: quia vt ait q. 10. a. 6. *infidelitas habet rationem culpæ, magis ex hoc quod renititur fidei, quã ex hoc, quod nõ habet ea quæ sunt fidei: hoc enim videtur magis ad rationem pœnæ pertinere, vt dictum a. 1.*

Secundum est, nihil ob stare, quo minus diuersarum infidelitatis species etiam in eodẽ homine reperiantur. Sic enim ait S. Thomas q. 10. a. 5. ad 3. *Infidelitas potest esse vna etiam si in multis erret. &c. Nihil tamen prohibet, hominem diuersis infidelitatis speciebus errare: sicut etiam potest vnus homo diuersis vitij subiacere, & diuersis corporalibus morbis.*

Ad locum S. Thomæ in contrarium obiectum Respondetur, S. Thomam ibidem non dicere, apostasiam non sumere speciem, ratione termini, à quo receditur, sed ratione termini ad quem tenditur; cum is potius de termino à quo, & ad quẽ eodem modo loquatur: *species, inquit, alicuius qualitatis vti forma non diuersificatur per hoc, quod est terminus motus à quo, vel ad quem: sed potius è conuerso, secundum terminos, motuum species attenduntur. Apostasia autem respicit infidelitatem, vt terminum, ad quem est motus recedentis à fide.*

Quod autẽ subiungit, apostasiam non importare determinatam speciem infidelitatis, considerat ipse Apostasiam, non abstracte & formaliter, sed in ordine ad terminum ad quem se apostata adiungit &

fociat, ut ex verbis præcedentibus colligitur. Quæ ratione apostasia non est vna simplex species infidelitatis, sed est communis omnibus tribus speciebus, duabus ex his in vnum subiectum cõcurrentibus; non ita quidem quasi Paganismus & Iudaismus complete ipso factõ in apostata reperitur; sed quia saltem secundum affectum, singularem eiusmodi infidelitatem rationem & malitiam consecatur, hoc ipso, quod talis vellet, se nunquam aut verum Deum, aut Christum agnovisse & credidisse. Cum quo nõ pugnat, quo minus apostasia formaliter spectata eandem cum hæresi infidelitatis speciem constituat, ut dictum ex S. Thoma q. 10. a. 5.

Ad secundum Respondetur, com̃nem modum loquẽdi esse verum; reuera enim talis etiam Turcismi aut paganismi infidelitatem contrahit; sed hoc non obstat, quo minus veram etiam & essentialem hæresis malitiam habeat; quæ etiam ipso apostasie nomine significari solet. Sumitur autem denominatio vulgo ab eo, quod talis apostasia supra communem rationem hæresis addit, ut criminis ratio magis exaggeretur. Quod autem subiungitur, ad hoc ut aliqui dicatur hæreticus, impertinens esse quod ante fuerit Christianus, plane falsum est, & cõtra com̃nem & apertã S. Thomæ sententiam. Alia utiq; est Catholici ratio, quæ Iudaismum, Turcismum, vel hæresin in eodẽ subiecto præcessisse nequaquam supponit.

Ad tertium Respondetur, hæreticorũ filios, qui Christianam fidem nõquam susceperunt proprie & consummato opere non esse hæreticos, sicut nec etiam ab Ecclesia velut hæretici puniri possunt, ut dub. seq. dicemus. Dicuntur tamen & sunt hæretici late loquendo, quia ipso saltem affectu hæresin & apostasiam maiorum, qui olim à Catholica fide defecerunt, approbant. Quod etiam de Turca ad Lutheranam fidem culpabiliter transeunte dicendum est, priusquam baptismum suscipiat: etsi cum post baptismum susceptum, errorem fidei Lutheranae pertinaciter continuat, perfecte etiam hæreticus fiat, utpote deficiens ab ea fide, quam in ipso baptismo ad veram solum Ecclesiam spectante implicite professus est, ut dictum dub. 3.

Ad quartum Respondetur, modos illos loquẽdi esse desumptos à strictiore illa significatione vocabuli hæresis & hæretici, prout nunc à cæteris infidelitatis speciebus reipsa separata reperitur: cum tamen negari non possit, formalem & abstractam rationem hæresis latius patere: quia utique etiam in lege naturæ aut Mosaicæ locum habere poterat hæresis, vbi tamen in communi vsu fidelis populi, Christi professio non vigeat: & vestimenta ouium non significant solum Christianæ fidei professionem, sed quacumque etiam Verbi & reuelationis diuinæ iactationem, ut in antiquis Pseudoprophetis videre est.

Utramque vero hæresis acceptionem expresse etiam tradidit S. Thomas: priorem quidem loco superius relato q. 10. a. 5. vbi, ut dictum, ex instituto rem hanc explicat: posteriorem autem, quæst. 11. art. 1. vbi ait: *A rectitudine fidei Christianæ dupliciter quis potest denari. Vno modo, quia ipsi*

Christo non vult assentire: Et hic habet quasi malam voluntatem circa ipsum finem: Et hoc pertinet ad speciem infidelitatis Paganorum & Iudeorum. Alio modo per hoc, quod intendit quidem Christo assentire, sed desinit eligendo ea, in quibus Christo assentiat: quia nõ eligit ea, quæ sunt vere à Christo tradita, sed ea quæ sibi propria mens suggerit. Et ideo hæresis est infidelitatis species, pertinens ad eos, qui fidem Christi profitentur, sed eius dogmata corrumpunt. Vbi S. Thomas non retractat aut reuocat eam, quam superius q. 10. a. 5. tradiderat abstractam & essentialem hæresis rationem, quæ communis est cuilibet apostasie à suscepta fide; sed eo loco hæresin considerat quasi materialiter, & ex parte obiecti, conformiter notioni & etymologiae nominis, quam ibidem præmiserat ac prout reipsa ab alijs speciebus infidelitatis seuincta est: quæ acceptio etiam vulgo magis recepta est, ut dictum. Sed priorem & essentialem atque abstractam rationem & acceptionem hæresis non excludit.

DVBIVM VI.

Quanam sint apostatarum & hæreticorum pœna.

S. Thomas 2. 2. q. 11. a. 3. & q. 12. a. 2.

Agit hac de re S. Thomas q. 11. a. 3. & q. 12. a. 2. vbi tamen duas solum hæreticorum & apostatarum pœnas, nempe excommunicationem & amissionem dominij in subditos pertractat. Sed quia sunt etiam alia pœnæ, eadem quæ hæreticis æque ac apostatis communes, generatim de omnibus agendum est.

Prima igitur pœna est excommunicatio maior; quam nõ ipso quidem iure diuino, ut putat Ecdicus in enchiridio, sed antiquissimo iure Ecclesiæ, ut Bannes q. 10. a. 3. Gregorius de Valentia q. 11. punct. 3. & Suarez 3. part. tom. 5. disp. 2. sect. 1. ex communi docent; & nunc quidem etiam in bulla cœnæ reseruatam, ipso factõ incurrunt omnes hæretici & apostatæ, qui post baptismum, & vere interius defecerunt, & sufficienti aliquo signo hæresin, vel apostasiam, licet occultissime, & sine vllõ teste, expresserunt: non autem qui sola mente in hæresin inciderunt; nec qui solum hæresin, aut Iudaismum, vel Paganismum, exterius, salua interius fide, professi sunt, ut ex communi docent Gregorius de Valentia q. 11. punct. 3. Bannes & Arragonius hic q. 12. a. 2. & fuse Suarez 3. part. tom. 5. d. 4. sect. 2. & in specie de casu hæresis d. 22. sect. 2. Quidquid de pure mentali hæresi in contrarium dixerit Adrianus in 4. q. 2. de confess. & quodl. 8. q. 1. post Glossam & Canonistas Clement. 1. de hæreticis; & de sola professione externa apostasie Caietanus hic quæstione 12. articulo 1. & quæstione 94. articulo 1. Ratio est; quia in hoc casu professionis solum externæ, peccatum apostasie non est plane consummatum; in priori autem casu, ad forum externum Ecclesiæ non pertinet, quæ de mere internis non iudicat, ut suo loco dictum.

Neque